Historie van de dorpskerken in Voorschoten

Archeologen veronderstellen dat er eerst een houten kerkje heeft gestaan. Daarna een Romaanse kerk gebouwd van kloostermoppen: tufstenen.

Fundering van kloostermoppen, tufsteen, op het Kerkhof. "Op ± 22 el (el = ±69cm) afstand van den achtergevel van der nieuwe kerk (van 1584) verwijderd.". Tot omstreeks 1200, toen baksteen in gebruik kwam, was tufsteen de meest gangbare steen.

Er waren bezittingen in de negende eeuw, drie *mansi* (bouwmanswoningen), belangrijk genoeg om opgenomen te worden in een lijst van bezittingen van de Utrechtse Maartenskerk. De eerste tufstenen kerk is van het eind van de 10e eeuw aan de hand van archeologisch onderzoek in 1961. In de volgende eeuwen nam de welvaart van de parochie toe. De tufstenen kerk is vermoedelijk aan het begin van de veertiende eeuw vervangen door een nieuw bakstenen kerkgebouw. De grote Kruiskerk weerspiegelde voorspoed. Voor een dorpskerk was het een zeer groot bouwwerk. Tijdens het beleg van Leiden in 1573/1574, werd de kerk wel zwaar beschadigd.

Voorschoten op een detail van de kaart van Johannes Liefrinck 1573. Hebrew University of Jerusalem.

Na 1574 werden toren en het schip weer opnieuw hersteld en gebouwd. In 1583 was de toren zo goed en zo kwaad als het kon hersteld. Het schip dat gebouwd werd was binnenwerks lang 16.68m en breed 8,30m, het bestond uit een

middenschip en de hoogte in den top 12,70m en 2 zijbeuken waarvan de grootste hoogte boven den vloer 7,50 el bedroeg, vorm: hellende cirkelbogen. De fundamenten der kerk bestonden gedeeltelijk uit zogenaamde reuzenmoppen, groot 30 bij 14 bij 8 cm. De constructie van de kap kwam in hoofdzaak overeen met die van een Hollandse kap. Van ±1584 tot 1868 heeft deze kerk dienst heeft gedaan. In 1742 werden de restanten van de oude kruiskerk tot de borstwering afgebroken.

A. Fock. Kerk vanuit het Zuiden ca 1739. De ruïnes zijn nog steeds grotendeels aanwezig, zichtbaar zijn het transept, de kapel van duivenvoorde. Vlak voor de toren is aan de overzijde van de Achterweg het schoolgebouw zichtbaar (Erfgoed Leiden en Omstreken PV87854).

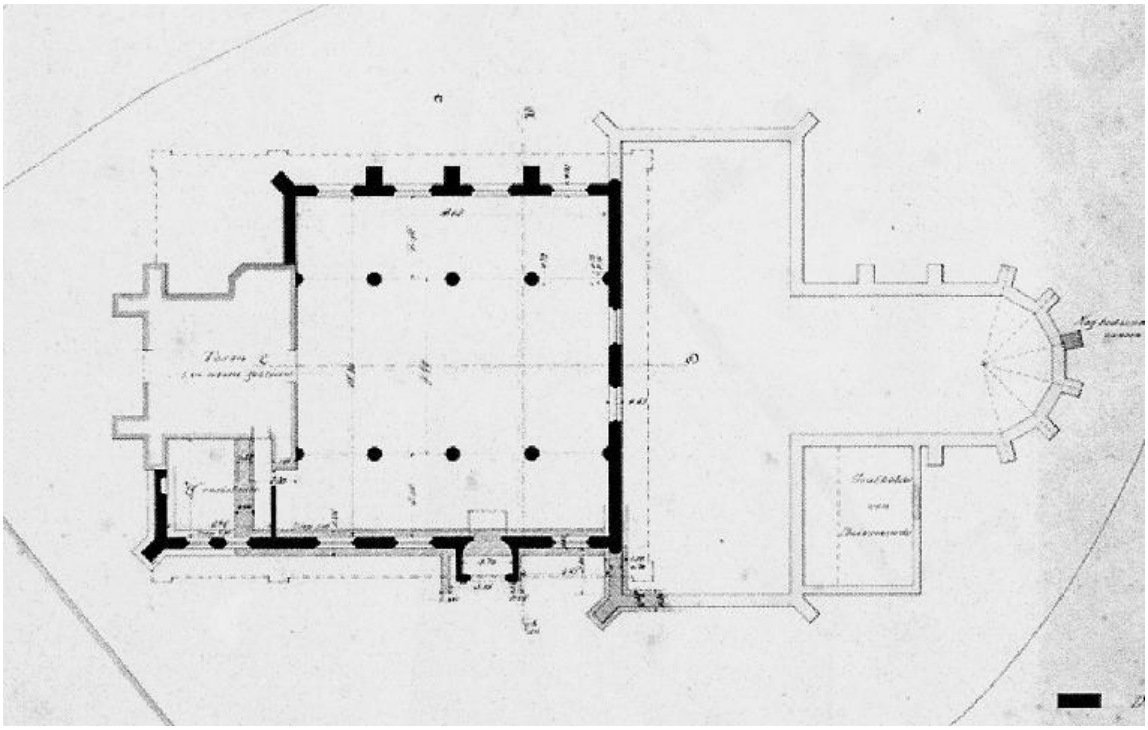

Opmetingstekening van de plattegrond van de in 1868 afgebroken kerk, Jacobus A. van der Kloes.

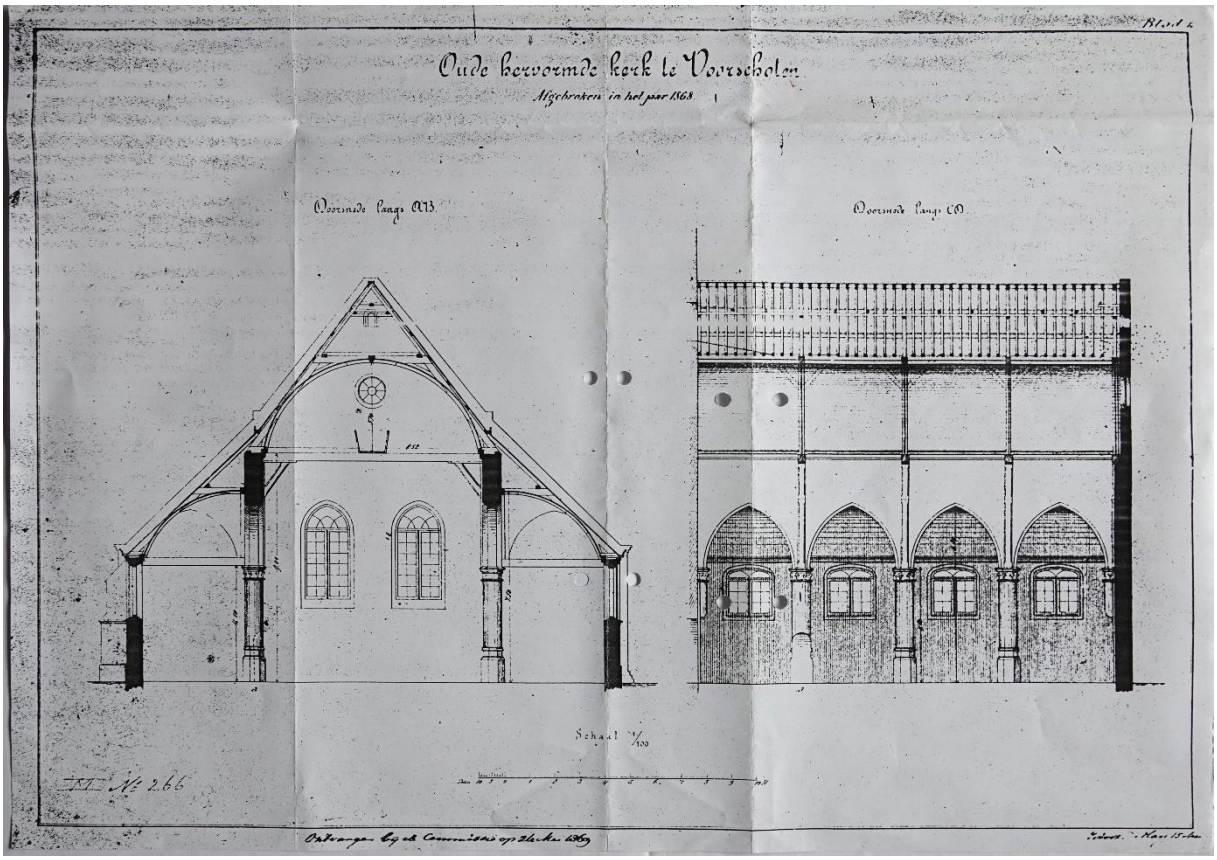

Dwars en zijaanzicht van de in 1868 afgebroken kerk Tekening door J.A. van der Kloes RCE

In 1867 verkeerde het gebouw in een bouwvallige staat. Geld was er niet en kon men van de doorsnee arme bevolking, van de plattelandsgemeente, niet verwachten. Een schenking van f 16.000,00 door Mejuffrouw M.I.H. Kuijs, die op de buitenplaats Rhijn en Burg woonde maakte de situatie geheel anders. Men maakte nu plannen voor nieuwbouw.

In 1867 schreef de Nederlands Hervormde gemeente, Jhr. H.A. van Steengracht van Duivenvoorde een ontwerpprijsvraag uit voor een nieuwe kerk op de locatie van de bestaande, onder handhaving van de toren. De inzenders van de ontwerpen moesten er rekening mee houden dat het gebouw niet duurder mocht worden dan f 35.000,00 worden. Men besloot tevens dat er een gedenksteen in het gebouw aangebracht moest worden met uiting van dank aan de milde geefster. Deze steen kwam boven de zijdeur van het nieuwe gebouw. Het ontwerp "A-toi, Dieu 't aidera" van architect Adolph Truiding werd gekozen. De inschrijving kon beginnen en het werd aannemer P.J. Rietbergen cs. uit Leiden aan wie de bouw gegund werd. Deze aannemer schreef in voor een bedrag van f 26.847,00. Bij deze prijs was de afbraak van het oude gebouw begrepen. De toren bleef staan.
Er kwamen bijdragen van kerkleden voor de bouw binnen. Ook nu droegen de buitenplaatsen het leeuwendeel bij in de kosten van de bouw.

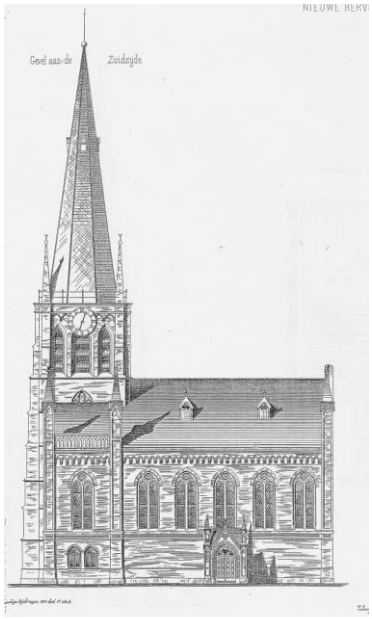

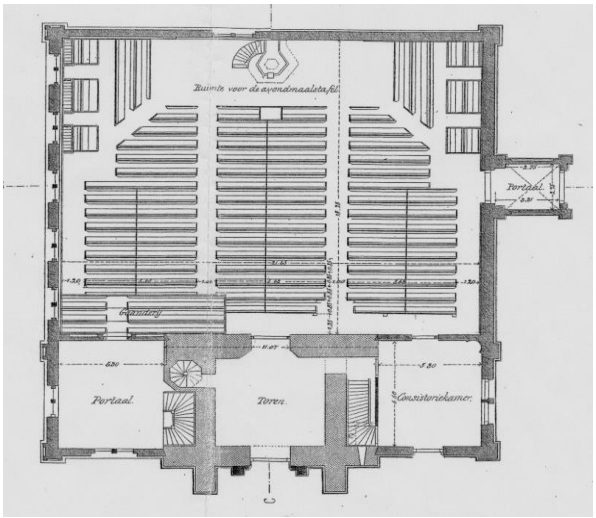

"Platte grond"
"NIEUWE HERVORMDE KERK TE VOORSCHOTEN"

Kort voor zijn ontwerp werd geselecteerd emigreerde Druiding echter naar de Verenigde Staten waarbij hij een voormalige collega Jacobus A. van der Kloes machtigde zijn zaken in Nederland te behartigen. Aldus bracht v.d. Kloes, die later de eerste hoogleraar bouwmaterialen in Delft zou worden, een aantal kleine wijzigingen aan in het ontwerp en leidde hij tevens de bouw. De nieuwe kerk die men bouwde gaf ruimte aan 513 zitplaatsen terwijl aan beide zijden van het orgel een gaanderij werd gemaakt tot een totaal van 76 zitplaatsen. De binnenmaten van de kerkzaal zijn lang 18,1 m en de breedte 22,8m. Groter dan de vorige kerk. De hoogte in het midden naar het plafond 14m. Het gebouw heeft een unieke dakconstructie voor die tijd. Een overspanning van 22,8m zonder kolommen. Er kwamen nieuwe eikenhouten banken in de kerk van prima wagenschot.

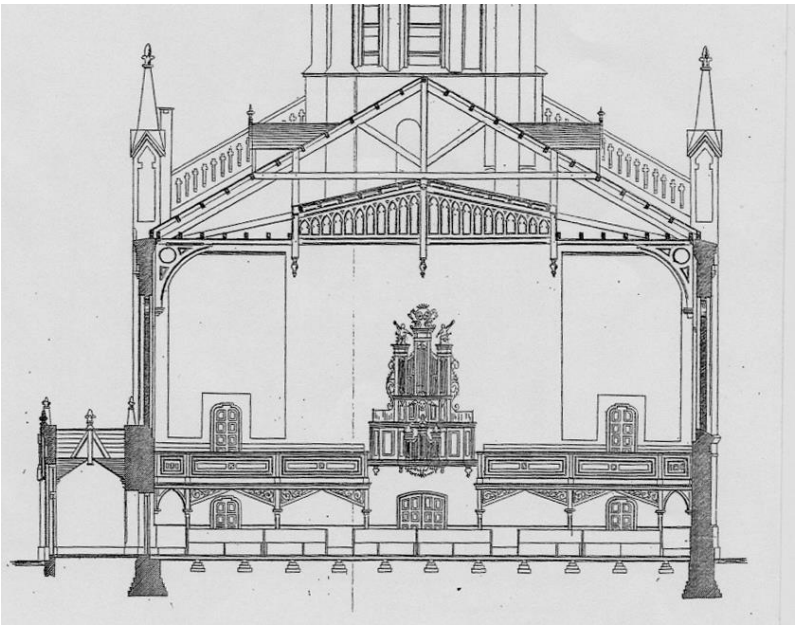

Dwarsdoorsnede zuid – noord. De twee galerijen en het orgel er tussen.

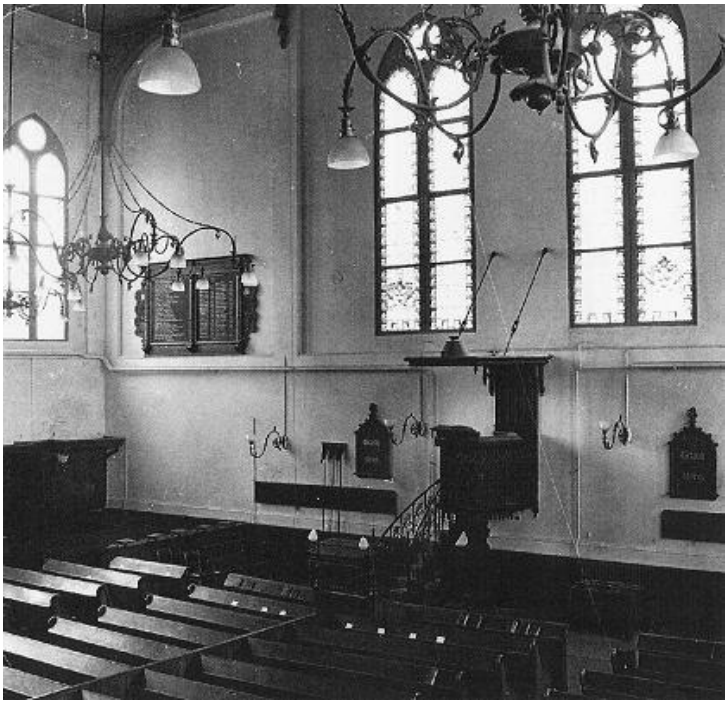

Interieur van de kerk van 1868 vanuit het zuidwesten, met zicht op de gietijzeren preekstoel van de Haagse firma Enthoven & Co , die was gemaakt voor de wereldtentoonstelling van 1867 in Parijs en zich sinds 1965 met bijbehorend doopvont bevindt in de collectie van het Rijksmuseum te Amsterdam.

Voorschoten was een agrarisch dorp. Zo liep ook eeuwen lang de boekhouding van mei tot en met april van het volgende jaar. Ook de kerkelijke boekhouding. Veel mensen werkten in de landbouw. Dit zie je ook op de prentbriefkaart.

Prentbriefkaart uitgever onbekend. Huwelijk van Adriaan Deurloo en Anna van Beekum op 22 mei 1902. De heer Deurloo is eigenaar van Hotel Deurloo in de Voorstraat (het Wapen van Voorschoten).

Renovatie Dorpskerk 1961.

Na 93 jaar ging men, in 1961, er toe over de kerk ingrijpend te verbouwen. In overleg met architect Knijtijzer uit Amsterdam werd besloten het kerkinterieur een gedaante te geven, waarbij ook jonge mensen zich thuis konden voelen. Het interieur werd te ouderwets gevonden met teveel banken en teveel kenmerken van de adellijke personen.
De houten vloer was slecht en moest plaats maken voor een betonnen vloer die met kwartsteen werd belegd. Voor de oude binnenmuur werd een muur gemetseld van grote Durox blokken, er kwam hete lucht verwarming en nieuwe verlichting.

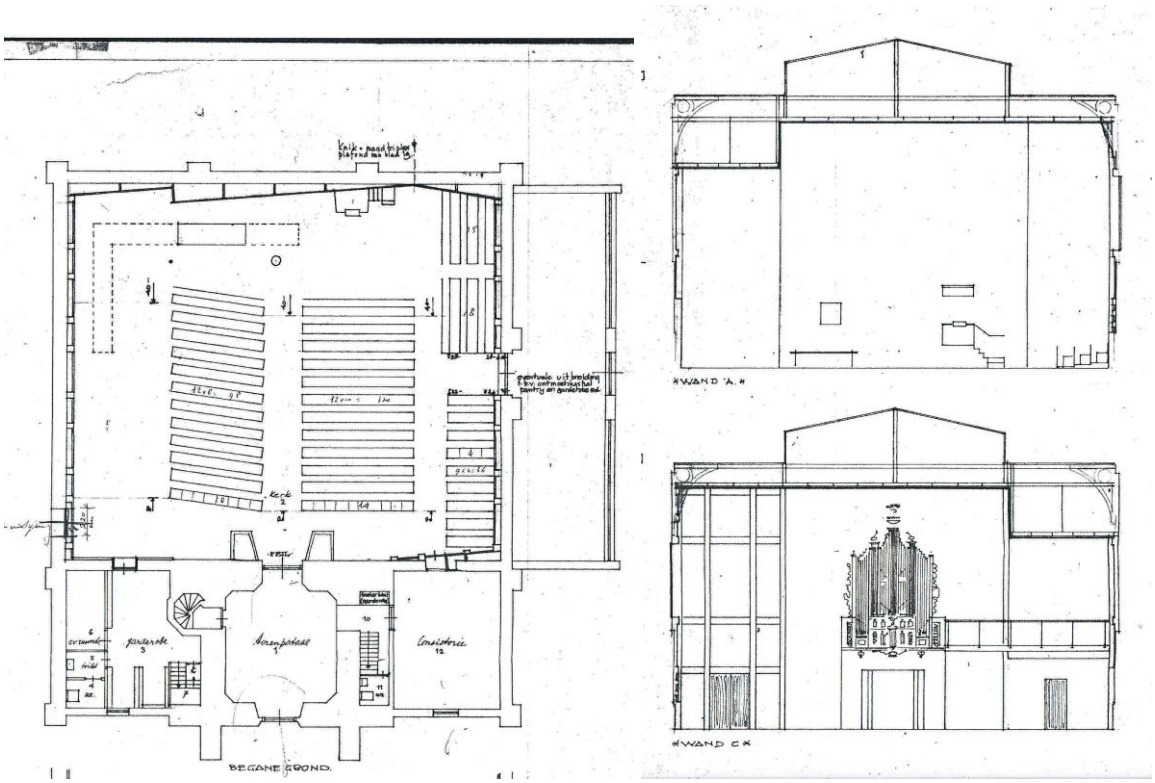

Gemeente Archief Voorschoten te Wassenaar. Tekening nr. 18 (3-12-1960) Bouwvergunning Kerkplein 2,

De verbouwing zal op 15-01-1961 beginnen. De verbouwing zal worden uitgevoerd door de firma Woudenberg. Van binnen is er niets meer te zien van de neogotische ramen omdat die grotendeels werden weggewerkt achter de vierkante nieuwe kozijnen
en het nieuwe metselwerk. De gietijzeren preekstoel verdween naar het Rijksmuseum in Amsterdam, daarvoor in de plaats kwam een eenvoudig preekgestoelte, geschonken door de plaatselijke breiclubs.

Van Wassenaar *(Zuid) Holland* *Voorschoten /v. Wassenaar*

Wapenplank /Avondmaalsplank

Hoogte wapenplank 46cm, lengte 335 cm, geverfd hout met drie wapens in houtsnijwerk: 1702.

De oude avondmaalsplank werd weer geplaatst onder het tafelblad Van de tafel.

Open liggende vloer met restanten fundering van de oude kerk.

Tijdens de verbouwing van 1961 vond men tussen de vele geraamten onder de vloer nog een zeer oude wijwaterbak en een niet minder oude vrijwel complete rozenkrans.

September 1961 werd de kerk weer in gebruik genomen. In een later stadium is de "de Hoeksteen" gebouwd (1963).Kosten totaal f 167.866,00.

Interieur Herv. Kerk, ansichtkaart Uitg. Boek en kantoorboekhandel Volkers, Voorschoten.

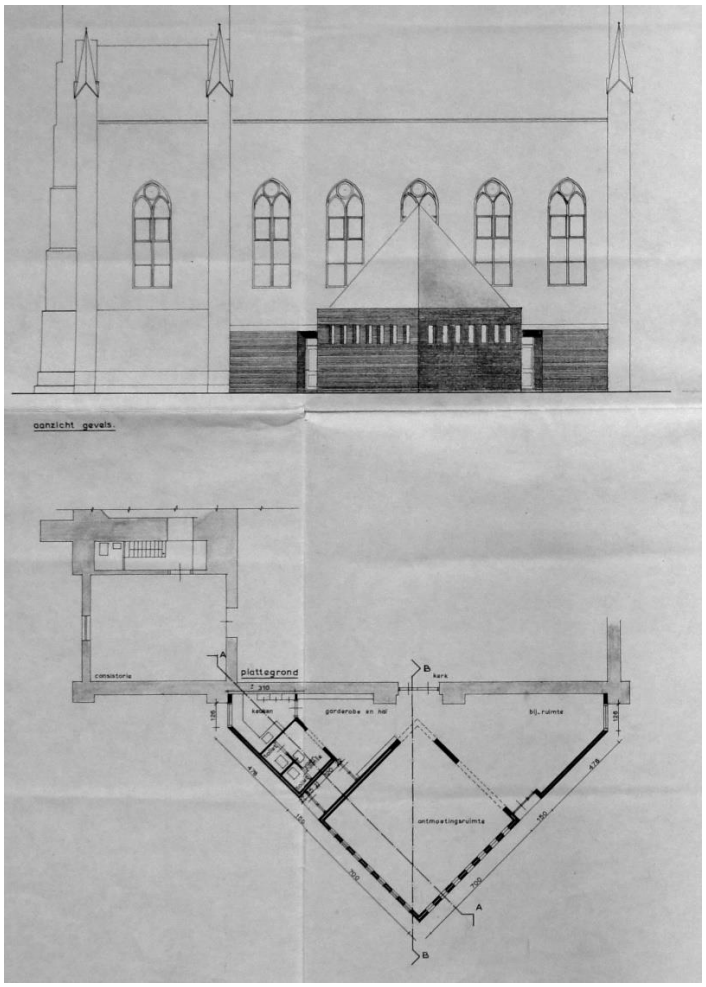

GAVW Bouwvergunning Kerkplein 2 bouwtekening nr. 50 dd. 9-3-1962

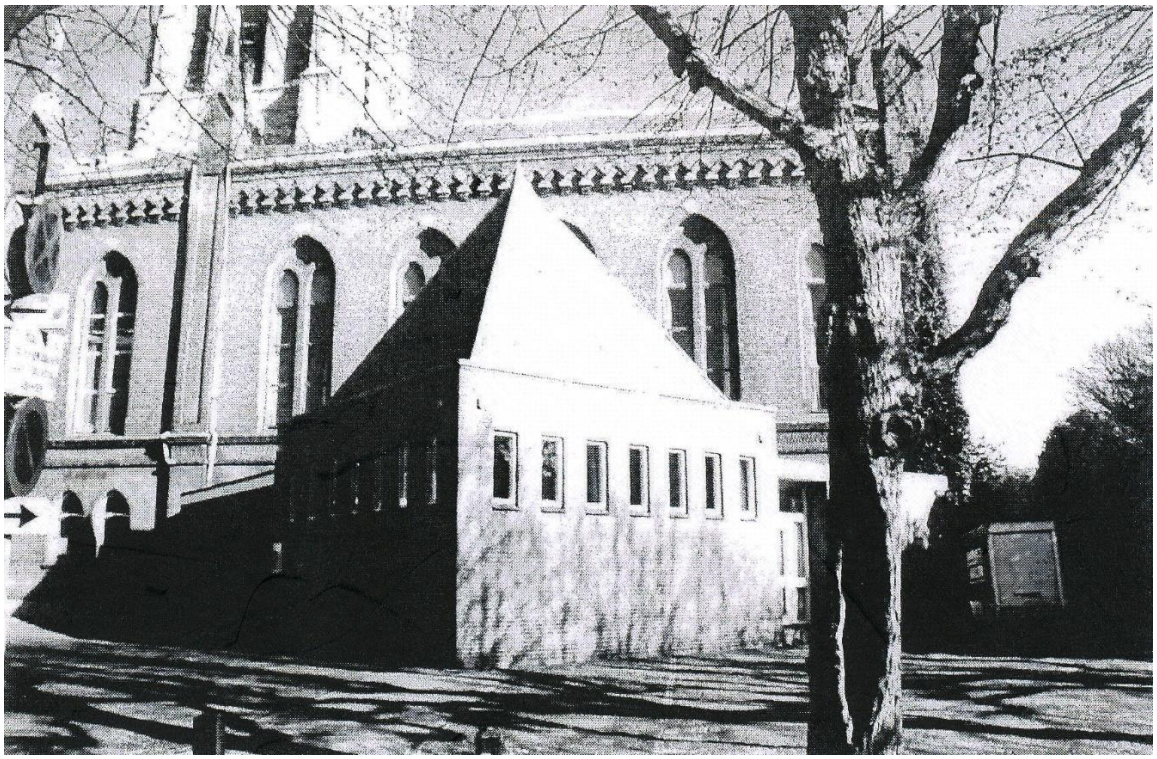

Ontmoetingscentrum De Hoeksteen

Interieur van de hoeksteen

Het interieur na de ingreep in 1961 met verlaagd plafond.

De kerkvoogd met gebouwen in portefeuille zag dat de muren van de 128 jarige Dorpskerk slecht waren. Scheuren in de muren en voegwerk dat slecht was. Tocht door de kieren bij de ruitjes, ramen.
Er ging een actie van start: "Behoud Dorpskerk" met als beschermvrouwe J.M. Barones Schimmelpenninck van der Oye, geboren Beelaerts van Blockland.
Acties: *"Uw steun is het behoud van het Dorpsgezicht", "Samen voor de Ramen".* In 1997 ging het gebouw in de steigers en werd de restauratie, het herstellen van de muren en ramen uitgevoerd. Een mooie snijvoeg werd weer aangebracht en de scheuren gedicht.
Kosten f 650.000,00.

Een nieuwe snijvoeg.

Het slechte uiteinde van een draagbalk.

Vervolgens nam de Kerkenraad de beslissing om de kerk van binnen te restaureren. De voorzetwanden te slopen, het verlaagde plafond eruit etc. Deze werkzaamheden worden in 2000- 2001 uitgevoerd. Geraamde kosten f 900.000,00.
Dat werd veel hoger onder anderen omdat de uiteinden van de draagbalken in de muren in zeer slechte staat bleken te zijn.
De restauratie werkzaamheden 1997 – 2001 werden uitgevoerd door Topos Architecten te Waddinxveen en Bouwbedrijf Niersman BV. te Voorschoten.

Het verlaagde plafond verwijderd

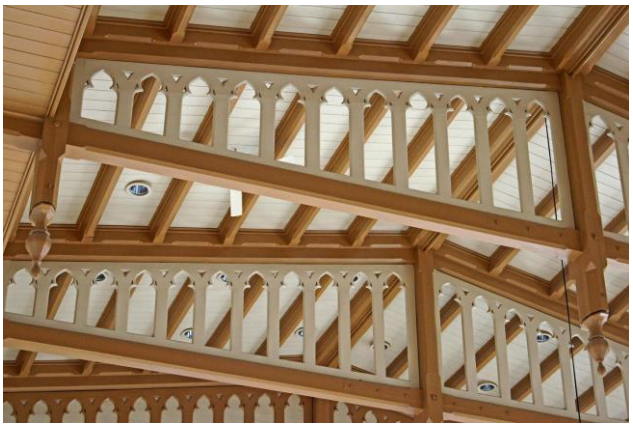

De unieke dakconstructie

Vrijwilligers renoveren, schuren, verven de banken.

Op de hoek meer raam

Van binnen helemaal gestript.

Interieur van oude Hoeksteen.

Interieur van de nieuwe Hoeksteen.

De eiken houten verrijdbare kansel is door gemeenteleden gemaakt.

Het interieur van de Dorpskerk in 2001.

Kerkdienst in de Dorpskerk.

Dorpskerk, gezien vanaf de Molenlaan.

2007, "Van buiten en van binnen mooi…….. nu ook nog waterdicht".

Lekkage op de zolder! Met plastic zeilen en bakken er onder werd het water opgevangen.
2006, de Directiebegroting is € 257.000,00 voor een nieuwe dakbedekking met een goede kwaliteit leien en stukken dakbeschot vervangen.
Samen met de gemeente Voorschoten, een gezamenlijk project, worden een 5-tal leidekkersbedrijven uitgenodigd een offerte te maken voor de toren en het dak van de Dorpskerk.
In december 2007 wordt begonnen het dak weer waterdicht te maken met nieuwe leien.
Uitgevoerd door Leidekkersbedrijf Jobse BV uit Middelburg.

De Dorpskerk kan zo weer 10 tallen jaren mee en verkeerd in goede staat.

Concert in de Dorpskerk.

Interieur van de kerkzaal.

Op 9 september 1997 vond de ondertekening plaats van de federatieve samenwerking tussen de Hervormde Gemeente van Voorschoten en Veur en de Gereformeerde Kerk te Voorschoten.
In 2005 vond er een fusie plaats tussen de Hervormde Gemeente van Voorschoten en Veur en de Gereformeerde Kerk. Zo ontstond Protestantse Gemeente Voorschoten met drie wijkgemeenten, elk met een wijkraad Dorpskerk, het Kruispunt en de Ontmoeting. Daarnaast was er een algemene kerkenraad.
Aan deze algemene kerkenraad waren al veel bevoegdheden en taken toevertrouwd zodat ook toen al de gedachte dat het om één gemeente ging sterk leefde. Onder de kerkenraad vallen het College van Kerkrentmeesters en de Diaconie.
In deze lijn werd in 2010 besloten de wijkgemeenten en dus ook de wijkraden op te heffen.

Eén gebouw voor de gehele Protestantse Gemeente Voorschoten 2020

In augustus 2011 bracht de commissie Vastgoed Protestantse Gemeente Voorschoten aan de kerkenraad een rapport uit met het advies alle drie kerkgebouwen; Dorpskerk, Het Kruispunt en De Ontmoeting af te stoten en met de opbrengst daarvan een nieuw kerkgebouw te creëren.

Het Kruispunt.

De Ontmoeting.

De kerkenraad besloot toen naar aanleiding van dat rapport om, mede als gevolg van de reacties uit de gemeente een 'Vervolg Commissie Vastgoed' in te stellen die zou kijken wat de mogelijkheden zijn om op basis van wensen en eisen één van de drie beschikbare gebouwen geschikt te maken, rekening houdend met de financiën.
Deze commissie heeft april 2013 de kerkenraad geadviseerd een commissie, De Nieuwe Dorpskerk (DNDK) in te stellen met als opdracht: ontwikkel een haalbaar en betaalbaar plan voor de aanpassing van de Dorpskerk.
De kerkenraad nam in haar vergadering van 24 juni 2013 een ingrijpend besluit door te kiezen voor de Dorpskerk en als er zekerheid is over de verbouwingsmogelijkheden van de Dorpskerk om dan de kerken Het Kruispunt en De Ontmoeting te koop aan te bieden.

Naar aanleiding van het Programma van Wensen, het Programma van Eisen, de gesprekken met de Commissie DNDK en analytisch onderzoek van het gebouw en gebruiker kwam Van Hoogevest Architecten, de heer R. (Ron) Verduijn architect, met een schetsvisie voor het toekomstige kerkelijk en breed maatschappelijk gebruik van de Dorpskerk van Voorschoten.
Het schetsplan stoelt op drie afzonderlijke transformaties die samen een nieuw gebouw vormen:
- De transformatie van de westzijde tot ingangspartij en kerkcentrum
- De transformatie van de kerkzaal tot een breed inzetbare, multifunctionele
- De transformatie van de Hoeksteen tot een open kerkpaviljoen naast de kerk.

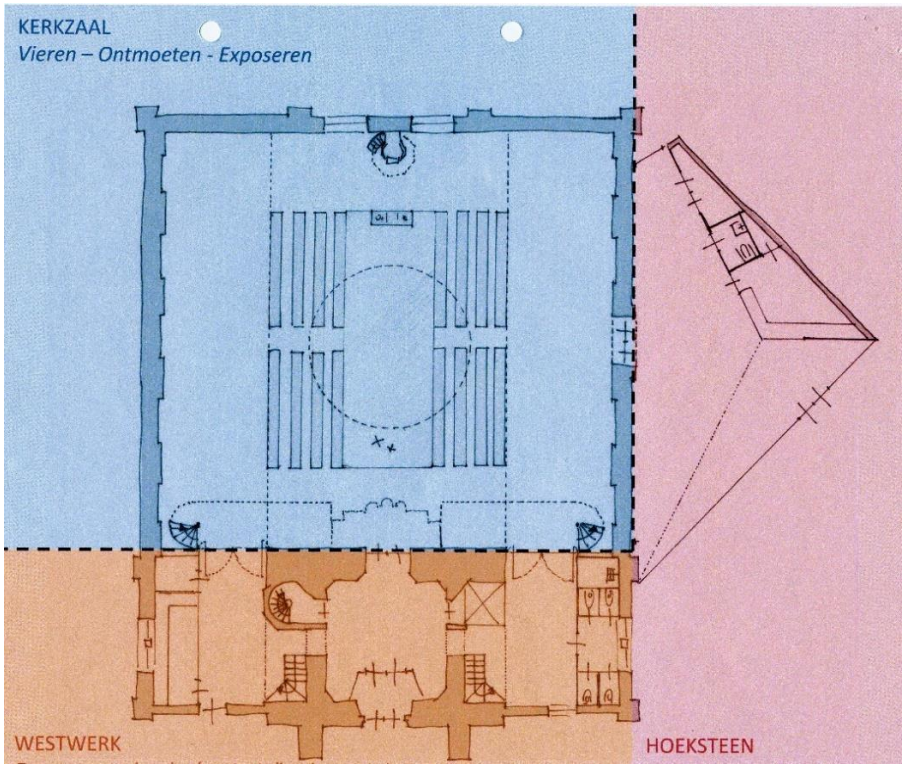

Drie afzonderlijk transformaties, westwerk, kerkzaal, Hoeksteen. R. Verduijn.

Belangrijk aan dit schetsontwerp is dat door deze ingrepen de ruimtes afzonderlijk gebruikt kunnen worden en daarnaast ook gezamenlijk het grootschalig gebruik van het kerkcomplex faciliteren.
De kostenraming komt uit op 1,5 miljoen euro de volgende ruimtes die nodig zijn:
1. kerkzaal flexibel te gebruiken voor diverse vormen van vieringen en bijeenkomsten met een capaciteit van maximaal 400 personen,
2. vier nevenruimtes voor nevendiensten, crèche, vergaderruimte,
3. één kantoorruimte annex kopieerruimte,
4. keuken faciliteit en tweede uitgiftepunt,
5. entreeruimte en garderobe ruimte.

De kerkenraad van de Protestantse Gemeente Voorschoten nam op 18 november 2015 een historisch besluit over de gebouwen, onder andere:
- Het verbouwen van de Dorpskerk en het realiseren van het programma van eisen binnen de eerdergenoemde financiële randvoorwaarden.
- Door opdracht te verlenen tot het maken van een definitief ontwerp door Van Hoogevest Architecten te Amersfoort. Uitgangspunt voor van Hoogevest Architecten: Dorpskerk; transformatie en uitbreiding ten behoeve van breed (kerkelijk) gebruik en nieuwbouw kerkpaviljoen.

Op 27 oktober 2016 werden de gemeenteleden geïnformeerd over het definitieve ontwerp.

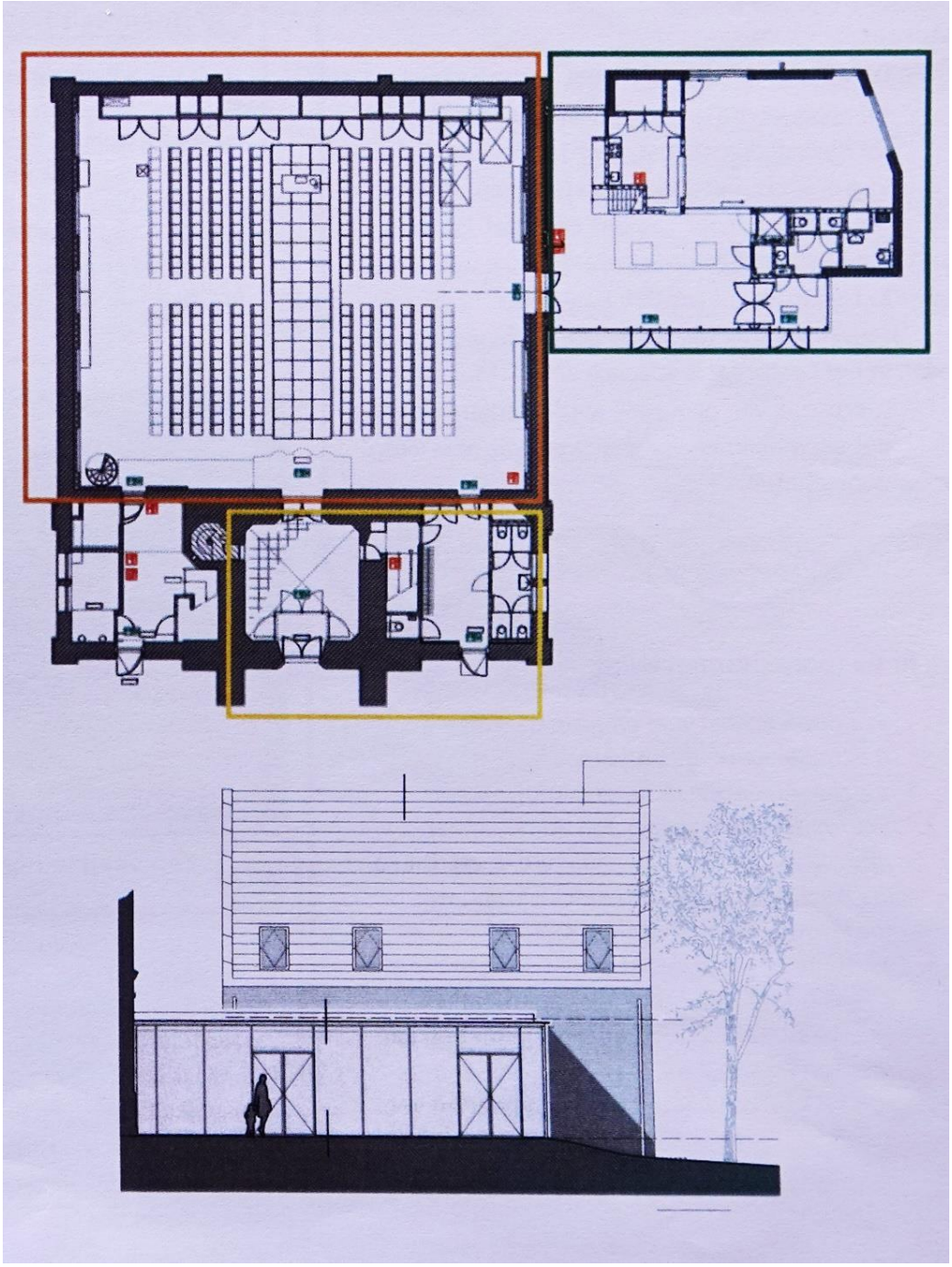

Definitief ontwerp R. Verduin.
Geel: de verbeteringen als een beter tochtportaal in de toren, toilettengroep in de oude consistorie. Rood: de aanpassingen in de kerkzaal. Een vlakke voer en stoelen in plaats van banken. Groen: een nieuw kerkpaviljoen. Een grote foyer, keuken, vergaderzalen beneden en op de eerste verdieping.

Op basis van het definitieve ontwerp werd er begin januari 2017 een bouwvergunning aangevraagd. (de WABO-aanvraag, Omgevingsvergunning). Terugkijkend heeft dit proces dus ongeveer drie en een half jaar geduurd.

Op 19 februari 2018 werd de Omgevingsvergunning verleend door de het college van Burgemeester en Wethouders en kreeg de architect opdracht om een bestek te maken.

In mei 2018 werd de aannemingsprocedure gestart. Als laagste inschrijver kreeg aannemersbedrijf Den Dubbelden uit Noordwijk het project en op 31 oktober was de eerste vergadering van het bouwteam met de aannemer.
Begin april 2019 werd definitief de opdracht gegeven aan Den Dubbelden en kon met het ontruimen van de Hoeksteen worden begonnen. De afspraak is dat februari 2020 de klus geklaard moet zijn.

Het begon op 15 mei 2019 met de sloop van de Hoeksteen. In de kerk werd daarna de kansel weggehaald en kreeg een herbestemming. Vervolgens ging de archeoloog aan het werk. De stalen ringvormige buizen waar de heipalen in moesten komen werden tot een diepte van twee meter leeggehaald en onderzocht. Het resultaat was alleen maar menselijke botten: knekels. Alle knekels die verder gevonden werden liggen in een knekelkuil op het kerkhof. Kleine heipalen gingen de grond in en de fundering werd gemaakt.

Het gebouw begint vorm te krijgen,
(13-9-2019).

In één dag werd het stalen skelet van het kerkpaviljoen neergezet. De aannemer begon met het aanbrengen van vloerdelen en daarna de dikke gele isolatie wanden. Ook de balken voor het dak werden aangebracht. Zo begon het kerkpaviljoen in september vorm te krijgen.
Buiten kwam er een steiger en kon men beginnen met het leggen en vastmaken van dakpannen. Daarna kwam het metselwerk: Eerst werd rondom een laag verticaal metselwerk aangebracht, vervolgens werd horizontaal gemetseld. Drie kleuren stenen zijn gemixt gebruikt.

Het gebouw is dicht! (11-12-2019).
Pijpen van de vloerverwarming op de grond.

In het kerkpaviljoen werden binnenwanden en ramen geplaatst en de vloerverwarming aangelegd. In januari werd er hard doorgewerkt: de Graaff trappenmakers maakte de trap in het paviljoen. Op de zand-cementvloer kwamen vloertegels. Als laatste werden de muren behangen en geverfd en de keuken werd geplaatst. Overal in het paviljoen is ledverlichting. Tenslotte werd de lift geïnstalleerd. Het kerkpaviljoen ziet er fraai uit!

Paviljoen

Interieur

Na het slopen van het oude podium werd in de Dorpskerk de vloer met spuitbeton vlak gemaakt. Daarvoor was er een wand rondom de zerken aangebracht. Daarna werden er matten neer gelegd. Aan deze matten werden de pijpen voor de bekabeling bevestigd. Vervolgens werd een zandcement laag aangebracht om een mooie vlakke vloer te krijgen.

De nieuwe parketvloer. (18-2-2020)

Na weken drogen werd in de kerkzaal een essen parketvloer aangebracht. In het midden werd een baan van eikenhout gelegd. De eikenhouten delen zijn van de oude eiken houten banken gemaakt. Op maat gezaagd, met elkaar verbonden en vastgelijmd. Toen begon het tijdrovende, dagen, schuren van een kleine vierhonderd vierkante meter. Vervolgens moesten de naden nog dicht worden gemaakt en werden er laklagen aangebracht.
In de oude consistorie werden toilettengroepen geplaatst en de oude buitendeur kwam tevoorschijn.
De grote ring met lampen in de kerkzaal en het plafond kregen nieuwe ledverlichting.
Er kwam een spiltrap in de kerkzaal naar het orgel.
In de nieuwe stalen toegangsdeuren, tussen de torenhal en de kerkzaal, kwam het glas-in-lood uit de Voorhof van Het Kruispunt. Het tochtportaal in de toren werd voorzien van gehard blank glas. De hoofddeuren in het midden zijn standaard dicht. Door de zijdeuren kunnen we links en rechts door het tochtportaal, met warmte gordijn, naar binnen!
Daarna werd de nieuwe geluids-video installatie aangelegd.

Spiltrap naar het orgel

Interieur nieuwe kerkzaal. 275 stoelen.

De nieuwe kerkhofmuur

Rond het kerkpaviljoen hebben de stratenmakers de bestrating weer netjes aansluitend gemaakt. De oude buiten muur van de Dorpskerk, waar de Hoeksteen tegenaan stond, werd gerestaureerd. Daar werd een nieuwe snijvoeg aangebracht.
Ook werd er een nieuwe aansluiting van de kerkhof muur naar het kerkpaviljoen gemaakt.
De oplevering werd een maand later dan afgesproken, maart 2020.

De nieuwe situatie, mei 2020.

Bronnen:

Leliman, J.H., Molemans, H. en Nachenius, H.W. (1872) Bouwkundige bijdragen
Gouw, J.L. van der (1956) Kerkklok extra editie; De heer van Duivenvoorde en de Hervormde Gemeente van Voorschoten en Veur
Verslagen van de Hervormde Gemeente van Voorschoten en Veur. (Vanaf 1960)
Sloof, J.H.M. (1979) Wetenswaardigheden over de Dorpskerk van Voorschoten
Aarts, A. (1993) Uit de geschiedenis van de Laurentiusparochie te Voorschoten

Heijenbrock, J en Steenmeijer, G, (2015) Toren Dorpskerk te Voorschoten, De Fabryck, Bureau voor Gebouwhistorisch Onderzoek

Karel A. de Vries, oktober 2020.